

Monitoring digitalnih prava u Srbiji avgust-decembar 2014.

SHARE fondacija je pratila stanje prava i sloboda u digitalnom prostoru Srbije i beležila slučajeve koji će biti predstavljeni u ovom izveštaju za period od 1. avgusta do 31. decembra 2014. godine. Kada je reč o ranijim slučajevima, nadležni državni organi nažalost još uvek nisu otkrili odgovorne za sajber-napade na portal "Peščanik" i sajt Centra za istraživačko novinarstvo (CINS), kao ni za uklanjanje parodije video-snimka iz "Feketića". Kao naročito interesantne slučajeve bismo mogli da istaknemo različite vrste posledica po pojedince na Mreži, npr. kreiranje lažnih naloga na društvenim mrežama, čitav niz događaja koje je prouzrokovalo puštanje drona na fudbalskoj utakmici Srbija – Albanija, kao i ponavljanje problema onlajn medija na lokalnom nivou, posebno kada je reč o odnosu lokalnih samouprava prema njima. Jedan od novih vidova ugrožavanja prava u digitalnom okruženju jeste javno objavljivanje velikog broja podataka o ličnosti građana na Internetu, što se u decembru dogodilo na sajtu Agencije za privatizaciju.

Slučajevi će biti predstavljeni hronološki, tj. podeljeni po mesecima.

Avgust

Tokom avgusta nije došlo do poboljšanja slobode izražavanja i informisanja – određeni slučajevi pritisaka i kršenja prava su se ponovili, s tim da ni oni iz prethodnih meseci nisu dobili pravni epilog. Tu pre svega mislimo na nove napade na sajtove "Kurir" i "Peščanik". Na portal dnevnog lista "Kurir" 10. avgusta je izvršen još jedan [napad](#) koji je onemogućio normalan rad stranice. "Peščanik" je takođe ponovo bio "na udaru" krajem avgusta, s tim da su se ovog puta na [naslovnoj strani](#) pojavile reči "Stop lažima" ispod imena autora tekstova. Dok je sajt imao tehničke probleme, tekstovi su [objavljivani](#) na društvenim mrežama. Napad je [izvršen](#) pomoću malicioznog softvera, a pravni tim "Peščanika" priprema krivičnu prijavu protiv NN lica. [UNS](#) i [NUNS](#) su od nadležnih organa zatražili da otkriju odgovorne za napad na "Peščanik".

Stanje digitalnih prava i sloboda u Srbiji se tokom poslednjih 5 meseci 2014. godine nije poboljšalo – problemi sa kojima se mediji i građani susreću u onlajn sferi se čak produbljuju.

Ovog leta su se u Srbiji dogodila dva ubistva koja su izazvala ogromnu pažnju javnosti i medija. Slučaj ubistva maloletne Tijane Jurić, koje je potreslo čitavu Srbiju, izazvao je gnev javnosti prema njenom ubici, pa je čak i ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović [izjavio](#) da mu je žao što

je u Srbiji ukinuta smrtna kazna. Na "Fejsbuku" je primećen [pokušaj](#) prodaje grupe "Smrtna kazna za ubicu Tijane Jurić", koja je očigledno postala "tražena roba" zbog broja lajkova.

Drugi slučaj je ubistvo Luke Jovanovića, koga je na Brankovom mostu udario vozač automobila "mini kantrimen" i pobjegao sa lica mesta. Građani su na "Tviteru" [pozivani](#) da se pridruže protestu Lukinog oca Bojana Jovanovića, koji je stajao danima na mestu gde mu je sin poginuo, tako što će izaći na mostove u Beogradu i drugim gradovima širom Srbije. Policija u početku nije mogla da utvrdi identitet osumnjičenog, ali je magazin "Tabloid" na svom sajtu [objavio](#) informaciju da je Snežana Ana Divac, supruga predsednika Olimpijskog komiteta Srbije Vlada Divca, zapravo ubila mladog Jovanovića i da policija planira "montiranje slučaja". Gospođa Divac je ubrzo [reagovala](#) na "Tviteru" i [izjavila](#) da pisanje "Tabloida" predstavlja napad na nju i njenu porodicu. Ministar Stefanović je takođe [demantovao](#) navode "Tabloida" rekavši da Snežana Divac nije usmrtila Luku. Novinarska udruženja [UNS](#) i [NUNS](#) su snažno kritikovala kršenje etičkih i profesionalnih standarda novinarstva, po čemu je "Tabloid" naročito poznat.

Kada je Balkanska novinarska istraživačka mreža (BIRN) objavila [istraživanje](#) o nacrtu ugovora Vlade Srbije za avio-kompanijom "Etihad" na osnovu koga je od nekadašnjeg JAT-a stvorena "Air Serbia", organizovana je konferencija za štampu na kojoj je premijer Srbije Aleksandar Vučić [tvrdio](#) da su informacije do kojih je BIRN došao pogrešne. Tada su javnosti predstavljena dva "prava" ugovora Vlade i kompanija iz Ujedinjenih Arapskih Emirata "Etihad" i "Al Rafaved". On je takođe dovodio u pitanje namere novinara i rekao da "ne želi da poveruje da su u tome učestvovali ljudi iz Evropske unije", koja finansira projekat u okviru koga je istraživanje urađeno. BIRN je [reagovao](#) na Vučićeve navode, uz objašnjenje da su mesecima bezuspešno pokušavali da dobiju odgovore u vezi sa ugovorom iz kabineta Aleksandra Vučića, ali i sadašnjeg gradonačelnika Beograda Siniše Malog, koji je prvobitno pristao da govori. Tekst o "tajni ministarskog sefa" je [objavljen](#) i u nedeljniku "[Vreme](#)", o kome je Vučić na konferenciji govorio kao o "Miškovićevim novinama". Vučićev postupak su kritikovali [UNS](#) i [NUNS](#), a redakcija "Vremena" je objavila [saopštenje](#) u kome se navodi da je premijer izrekao "grube klevete i diskvalifikacije na račun nedeljnika 'Vreme'".

Pored onlajn medija i novinara, kao posebno ugroženu grupu možemo izdvojiti pojedince koji slobodno iznose stavove putem blogova, foruma i društvenih mreža.

Sa pritiscima na nezavisne istraživačke novinare se nastavilo, s tim da su ovog puta dolazili od "[kolega](#)". Naime, u dnevnom listu "Informer" je objavljen [tekst](#) u kome se tvrdi da je premijer Srbije navodno otkazao odmor u hotelu na Borskom jezeru zbog prisustva "sumnjivih tipova", odnosno novinara CINS-a i BIRN-a. Glavni i odgovorni urednik "Informera" Dragan J. Vučićević je na "Tviteru" [optužio](#) BIRN da su "EU medijski plaćenici", dok je na naslovnoj strani spomenutog dnevnog lista [navedenai](#) informacija da "EU tajno plaća novinare u Srbiji". Može se reći da se na

ovaj način određene teme plasiraju u javni medijski diskurs pomoću društvenih mreža i tako dobijaju veći publicitet u javnosti.

Treba spomenuti još jedan vid pritiska na korisnike društvenih mreža. Naime, saradnik Instituta za javnu politiku Ištvan Kaić je u tekstu ["Izopačeni režim rada"](#), objavljenom u dnevnom listu "Danas", napravio jednu vrstu spiska ljudi koji "Tviter" koriste kao "telefonsku slušalicu" za "pražnjenje najgorih osobina". Među navedenim javnim ličnostima su uglavnom novinari i predstavnici organizacija civilnog sektora. "Ne tretirajući ovde, iz očitih razloga, tekst I.K. skrećemo pažnju samo na jednu, ponavljanu i upornu potrebu da se disciplinuje „mreža“, da se dovedu u red nekontrolisani izlivi ideja, bile one glupe, pametne, korisne, besmislene. Suština je u potrebi da se sve, pa i Internet, kontroliše", navodi se na sajtu ["Blogopen"](#). Na Kaićevo pisanje [reagovao](#) je blogger i tviteraš [Dario Hajrić](#), rekavši da je svrha spornog teksta dezavuisanje ljudi koji su iz bilo kog razloga javno kritikovali premijera i osobe iz njegove orbite, kao i da se unapred obeshrabri i delegitimizuje svaka buduća kritika. Interesantno je da se u ovoj situaciji Kaić osetio ugroženim. "Nisam direktno najavio tužbu zbog vređanja na "Tviteru", što ne znači da uskoro neću biti spreman na to", [izjavio](#) je on za B92.

Kada je novinar novosadskog "Radija 021" [otišao](#) na mesto saobraćajne nesreće kako bi napisao izveštaj za radio i Internet portal, prišla su mu tri čoveka, od kojih je jedan tvrdio da je policajac, ali nije pokazao službenu legitimaciju. Kasnije se ispostavilo da je on zaista pripadnik policije, ali da nije bio na dužnosti. Oni su novinari tražili dokumenta i rekli mu da ne fotografiše, a zatim pozvali uniformisanog saobraćajnog policajca koji je uzeo ličnu kartu novinara i dao je spomenutim licima, koja su fotografisala dokument. ANEM je [protestovao](#) zbog navedenog postupka.

U Nišu, novinari portala "Južne vesti" su ponovo žrtve [uvreda](#). Zamenik gradonačelnika Niša Ljubivoje Slavković ih je [nazvao](#) "stranim plaćenicima" i [rekao](#) da zna "ko su im nalogodavci". Prema [rečima](#) novinara "Južnih vesti" Aleksandra Stankova, razlog za ovakvo ponašanje je bio komentar na "Fejsbuk" stranici portala koji se nije svideo Slavkoviću. Kada je upitao gradonačelnika Niša Zorana Perišića da li osuđuje ili podržava takvo ponašanje funkcionera, Perišić mu je rekao da je "njegovo pitanje smešno". Incident se dogodio 29. avgusta, a 2. septembra su se na "Fejsbuk" stranici "Južnih vesti" pojavili [komentari](#) u kome se novinari tog medija nazivaju "američkim plaćenicima" koji zaslužuju batine. Niška policija je pokrenula istragu povodom ovih pretnji. Prema rečima gl. i odg. urednika "Južnih vesti" Predraga Blagojevića, od policije je samo dobio informacije da istraga sporo napreduje i da su zaključili da je reč o lažnim profilima. Slavković je na navode o uvredama [odgovorio](#) da nikoga nije uvredio, već da je podigao ton zbog komentara na "Fejsbuk" stranici portala koji je glasio "Smrt gradonačelniku".

Septembar

Početkom septembra, redakcija somborskog portala "SOinfo" je posle [sukoba](#) sa članom Gradskog veća za privredu i finansije Sinišom Todorovićem morala da se iseli iz prostorija hotela "Internacion". Todorović im je navodno poručio da "dok je njega 'SOInfo' neće dobiti ni dinara iz gradskog budžeta za javno informisanje". Novinari ovog nezavisnog portala navode da trpe [pretnje i pritiske](#), dok Todorović [tvrdi](#) da se na "SOinfo" protiv njega vodi prava haranga i da ga učesnici foruma (koji je deo portala) grubo vređaju.

Takođe, pojavile su se nove informacije o dva sudska procesa u vezi sa zloupotrebom prava na slobodu izražavanja na Internetu. Bivši portparol Protivterorističke jedinice MUP-a Srbije Radomir Počuča je u martu ove godine na svom "Fejsbuk" profilu postavio komentar koji predstavlja [poziv na linč](#) "Žena u crnom". Komitet pravnika za ljudska prava (YUCOM) je tim povodom [podneo](#) krivičnu prijavu protiv Počuče za krivično delo "rasna i druga diskriminacija", ali je tužilaštvo prekvalifikovalo delo u "ugrožavanje sigurnosti". Na pripremnom ročištu u julu početak suđenja je [odložen](#) za septembar. "Žalim zbog reči koje sam upotrebio u nekulturnoj formi, ali stojim iza svog stava", [izjavio](#) je Počuča.

Lider SNP "Naši" suđenje lideru SNP "Naši" Ivanu Ivanoviću [odloženo](#) je za najpre 18. septembar zbog Ivanovićevih zdravstvenih problema. Zbog štrajka advokata, kao novi datum za suđenje je [određen](#) 30. oktobar. Ovaj pokret je na svom vebajtu objavio [spisak](#) "30 najvećih srbomrzaca i izdajnika među javnim ličnostima", na kome su se našli mnogi glumci, novinari, književnici i predstavnici NVO iz Srbije. Pojedina lica navedena na spisku su [saslušana](#) u Višem javnom tužilaštvu u Beogradu, a Ivanović se tereti za rasnu i drugu diskriminaciju.

Osnovno javno tužilaštvo u Nišu je krajem septembra [podiglo](#) optužnicu zbog pretnji koje je lokalnog fudbalskog kluba Bojan Marinković uputio uredniku "Južnih vesti" Predragu Blagojeviću. Marinković je martu 2014. godine u telefonskom razgovoru Blagojeviću poručio da ne piše o direktoru Vodovoda Dejanu Andrejeviću i "da skрати jezik da ne bude kasno". Prvo ročište je bilo zakazano za 11. februar.

Oktobar

Kako se u javnosti već duže vreme govori o stranačkim "botovima" i sistemima za postavljanje onlajn komentara u Srbiji kojima se podržava vladajuća Srpska napredna stranka (SNS) i njen lider, aktuelni premijer Srbije Aleksandar Vučić, na portalu "Teleprompter" su objavljena imena, adrese, brojevi telefona i e-mail adrese koordinatora Internet tima SNS, kao i podaci o softveru koji se koristi i načinu na koji funkcioniše. Reč je o dve aplikacije, "[Valter](#)" i "[SkyNet](#)". NUNS je objavilo saopštenje u kome je [osudilo](#) objavljivanje podataka o ličnosti na sajtu "Teleprompter", naglasivši da je takvo postupanje u suprotnosti sa Kodeksom novinara Srbije. Redakcija "Telepromptera" je

u [odgovoru](#) na saopštenje NUNS navela da "nekonvencionalne metode manipulacije zahtevaju nekonvencionalan odgovor."

Spomenućemo i [pretnju tužbom](#) zbog iznetog stava upućenu zastrašivanja blogeru i tviterašu Dariju Hajriću. Naime, jedna od kreatorki kampanje "Lifestyle Serbia" Ana Marija Popović je Hajriću poručila da će ga tužiti ako ne obriše tvitove u kojima "ima više nego dovoljno elemenata za tužbu za uvredu časti i klevetu". Inače, Hajrić je na sajtu "Akuzativ" u novembru 2013. objavio [tekst](#) o navedenom projektu. Gospođici Popović je naročito smetao [tvit](#) u kojem je Hajrić napisao da ona "prodaje maglu". Tužba nije stigla na Hajrićevu adresu.

Nekadašnji voditelj radio-emisije "Mentalno razgibavanje" Darko Mitrović je na svom "Twitter" nalogu [ukazao](#) na tvit Dragana J. Vučićevića, gl. i odg. urednika dnevnog lista "Informer", koji je shvatio kao pretnju. Nakon što su [razmenili](#) niz nepristojnih reči, optužbi, pa čak i vulgarnosti, usledio je Vučićevićev tvit "Neko advokata, a neko nek' spremi lekara...", koji zaista može da se tumači na različite načine.

Na sajt studenata Fakulteta organizacionih nauka (FON) u Beogradu "Puškice" je početkom oktobra izvršen DDoS napad. Prema tvrdnjama u [tekstu](#) koji je tim povodom objavljen na "Puškicama", napad je izvršen sa Računarskog centra Univerziteta u Beogradu. Očigledno je da naš rad i pisanje smetaju nekome ko ima pristup ovoj mreži pa je taj neko iskoristio mogućnost da računarsku mrežu namenjenu edukaciji iskoristi za lične prohteve i ugrozi rad ne samo našeg sajta, već i brojnih drugih", navodi se u tekstu.

Problemi sa korišćenjem društvenih mreža u vezi sa poslom su se pokazali na primeru Gorana Stanića iz Smedereva, koji je zbog [statusa](#) na "Fejsbuku" dobio otkaz. Stanić je radio kao magacioner u fabrici "Želvoz", a na svoj profil je postavio odluku o prihvatanju najpovoljnije ponude proceniteljske kuće i skeniranu krivičnu prijavu protiv direktora fabrike Milorada Stojkovića, što je prema mišljenju njegovih poslodavaca protivno poslovanju fabrike i šteti njenom ugledu.

Poznati blogger i tviteraš Milan Jovanović Strongman je na svoj "Twitter" nalog [postavio](#) sliku uvredljivih komentara koji su mu upućeni na "Fejsbuku", navodeći da je reč o "naprednjačkim botovima". Strongman piše blog na sajtu B92 i često kritikuje političare i vladajuću partiju, što se naročito može videti u njegovom tekstu ["Maketa države"](#), koji je objavljen neposredno pre nego što su počele uvrede na "Fejsbuku".

Jedan od događaja koji su obeležili oktobar 2014. svakako jeste fudbalska utakmica Srbija – Albanija, koja je prekinuta nakon što se iznad stadiona pojavio dron sa zastavom Velike Albanije, posle čega je nastala opšta pometnja, uletanje navijača sa tribina i tuča na terenu. Uzavrela

atmosfera se [prenela](#) i na "Tviter", gde su mogle da se pročitaju mnoge uvrede i pretnje upućene pre svega Albancima.

Tvitove možete pročitati na sledećim linkovima:

<https://twitter.com/djaffica/status/522371958932242432>

<https://twitter.com/zajebanimachor/status/522134648458346497>

<https://twitter.com/CrvenaPlavusaa/status/522148960241451011>

<https://twitter.com/SirOliverrr/status/522113204705841153>

Pojedini mediji su takođe doprineli tome da se podigne tenzija pre utakmice. Na primer, portal "Telegraf" je objavio tekst sa naslovom ["HAOS U NAJAVI: Šiptari već u Knez Mihailovoj, preti nam rat navijača?! \(FOTO\)"](#).

Treba spomenuti da je nekoliko dana posle incidenta na "Tviteru" došlo do razmene mišljenje premijera Albanije i Srbije, čiji su tvitovi otvorili žustru raspravu. Najpre je Edi Rama na svom zvaničnom nalogu [napisao](#) da će "normalna Srbija" biti moguća ako prava Srbija shvati da je Velika Albanija srpski košmar, a ne albanski projekat. Predsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić je potom na "Tviteru" [objavio](#) da Velika Albanija nije samo srpski košmar, već i košmar Evrope i sveta.

U narednom periodu usledio je čitav niz slučajeva sajber-napada na sajtove iz Srbije i Albanije, među kojima su bili sajtovi Akademije umetnosti u Novom Sadu, Radio-televizije Albanije, ali i "24 sata", "Blica", "Kurira", "Telegraf.rs" i "E-novine". Prema pisanju dnevnog lista "Kurir", na sajtove srpskih medijskih kuća su večeri kada je odigrana utakmica Srbija- Albanija navodno [vršeni](#) DDoS napadi sa velikog broja računara a serveri na kojima se hostuju sajtovi, među kojima je i sajt "Kurira", prema ovom izvoru bili su izloženi napadima intenziteta 40 gigabita u sekundi. Napadima su bila izložena i dva medijska veb sajta iz Bosne i Hercegovine – "Buka" i portal novinske agencije "Fena". Predstavnik OEBS-a za slobodu medija Dunja Mijatović je [apelovala](#) na vlasti u Srbiji, BiH i Albaniji da istraže navedene napade na medije, kako bi se novinarima omogućilo da rade svoj posao bez ometanja. Zanimljivo je da su se "E-novine" u tekstu ["Samoodbrana od odbrane"](#), koji je objavljen povodom reakcije gde Mijatović na sajber-napade, odrekle svake vrste podrške koja dolazi od organizacija za koje misle "da generišu problem podaničkog i plaćeničkog novinarstva".

Jedan od slučajeva koji je potvrdio da postoje veoma ozbiljni problemi sa novinarstvom u Srbiji jeste [objavljivanje](#) navoda da je glumac Goran Jevtić silovao maloletnika. Dnevni list "Blic" je tvrdnje oca maloletnika objavio na naslovnoj strani, a navode iz teksta je [preneo](#) i "Kurir". Pored toga što su se na "Fejsbuku" [pojavili](#) uvredljivi i preteći komentari upućeni Jevtiću, građani su glumcu na Internetu na različite načine pružali podršku. Pokrenuta je [onlajn peticija](#) za podršku u

kojoj se navodi da je "Blic" grubo prekršio Kodeks novinara Srbije. Osnovana je i "Fejsbuk" grupa ["Blokiraj/deinstaliraj tabloid"](#), sa ciljem bojkotovanja tabloidnih medija. Pozorište "Boško Buha" je na svom "Tviter" nalogu takođe [osudilo](#) pisanje "Blica" o Goranu Jevtiću. Kako Ana Jovanović navodi u [tekstu](#) na portalu "Peščanik", "Blic" je posle onlajn protesta sa svog zvaničnog "Tviter" naloga obrisao sve tvitove koji su se odnosili na tekst o Jevtiću i povezane vesti.

Odnos lokalnih vlasti prema medijima mogao je da se vidi na primeru [saopštenja](#) za javnost Grada Valjeva, koje je objavljeno posle posete ambasadora Japana tom gradu krajem oktobra povodom donacije za obnovu od poplava. Naime, u saopštenju se tvrdi da su pojedini mediji prilikom izveštavanja o događaju plasirali pogrešne informacije kojima se šteti ugledu grada i države, kako bi se "dezavuisali naponi Vlade Srbije i Grada Valjeva na otklanjanju posledica poplava". Nezavisne Internet novine "Kolubarske.rs" su odgovorile na ovo saopštenje tekstom ["Ko šteti ugledu našeg grada i države?"](#), u kome se navodi da se nigde ne spominje koje su to pogrešne informacije mediji objavili. "Jedina pogrešna informacija, koju su neki mediji objavili (i Kolubarske.rs), jeste da je državni sekretar član SPS. Sve ostalo u izveštajima novinara, čije pisanje "šteti ugledu države i grada", je tačno", navodi se u tekstu na sajtu Kolubarske.rs.

Među korisnicima "Fejsbuka" se otvorilo i pitanje gašenja pojedinih naloga, posebno onih sa pseudonimom, usled velikog broja prijava. U diskusiji koja se može videti [ovde](#) se govori o gašenju naloga korisnika "Trla baba lan" i Dražena Čalića, tj. da je reč o "hajci" na ljude koji ne koriste svoje pravo ime na "Fejsbuku", čija [pravila](#) nalažu da se za profile koriste prava imena. Kasnije ćemo videti da su čak i novinari imali sličnih problema sa "Fejsbukom" i politikom upotrebe "pravih imena".

Saradnik Instituta za javnu politiku Ištvan Kaić je [podneo tužbu](#) zbog teksta Miloša Vasića ["Objavotina Ištvana Kaića"](#), koji je objavljen na portalu "Autonomija.info". Kaić je tužbom obuhvatio autora teksta Vasića, Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV), gl. i odg. urednika sajta "Autonomija.info" Nejdima Sejdinovića, kao i ostale koji su preneli tekst i njihova odgovorna lica (NUNS, "Peščanik" i "Pančevac"). Kaić je odlučio da podnese tužbu zbog "grubih uvreda, laži, neistina i povrede časti i ugleda", uz odštetni zahtev na ime nematerijalne štete od 2,5 miliona dinara. Kaić navodi i da su određeni komentari na sporni tekst objavljen na "Autonomija.info" takođe doprineli da se naruši njegova čast, kao i ugled.

Kraj oktobra obeležila je i nova vrsta pritiska na korisnike društvenih mreža – otvaranje lažnih naloga sa ciljem diskreditacije i uvreda. Na "Tviteru" se pojavio [lažni nalog](#) Slaviše Lekića, [novinara](#) koji je poznat po kritičkim stavovima prema političarima. Na lažnom nalogu su objavljivani tvitovi kojima se vređao Lekić, a poslednji put je bio aktivan sredinom novembra.

Generalni sekretar Socijaldemokratske omladine Luka Božović je [dobio poziv](#) da se javi u policiju zbog [tvita](#) posle utakmice Srbija-Albanija, koji je u "Kuriru" [okarakterisan](#) kao pretnja smrću urednicima tog dnevnog lista, "Blica" i "Telegrafa". Božović je na "Tviteru" [napisao](#) da novinarka "Kurira" nije prenela nijednu njegovu reč njegove izjave i [objasnio](#) da nije pozivao na ubistvo i nasilje, već da je parafrazirao novinarku Milijanu Baletić. Policija je [odlazila](#) na adresu njegovih roditelja u Kragujevcu i pozivala ih telefonom, iako Božović živi u Beogradu i kako sam [tvrdi](#), lako je doći do njega. On je posle razgovora u policiji na svom blogu objavio tekst pod nazivom ["Proces"](#), jer zaista podseća na radnju čuvenog Kafkinog romana. Prema Božovićevim rečima, inspektor nije mogao da mu kaže ko ga tereti i za šta, već samo da je problem sporni tweet. Božović je dao izjavu (obaveštenje) koja će biti prosleđena tužiocu.

Još jedan interesantan slučaj prijavio je korisnik "Tvitera" poznat kao ["Grešni Miloje"](#). Naime, on je u svojim tweetovima [tvrdio](#) da je "Fejsbuk" izbrisao njegov post o novoj direktorki Kulturnog centra Beograda (KCB), čiju je radnu biografiju takođe [postavio](#) na "Tviter". Screenshoti uklonjenog posta i komentara su dostupni [ovde](#).

Fudbaler Crvene zvezde Aleksandar Kovačević je [vredao](#) novinara portala "Mocart sport" Darijana Nedeljkovića i pretio mu posle teksta ["U derbiju je sve dozvoljeno"](#), u kome je Nedeljković napisao da je Kovačević tokom utakmice protiv "Partizana" uhvatio protivničkog igrača za nogu, što se jasno vidi i na fotografiji koja je išla uz tekst. Generalni direktor FK "Crvena zvezda" Zvezdan Terzić je [izjavio](#) da će Kovačević biti kažnjen zbog nedopustivog ponašanja.

Novembar

Tviteraš "Stonexman" je na svom nalogu [podelio](#) tekst iz 2012. godine u kome je novinar Jugoslav Ćosić izjavio da je gl. i odg. urednik lista "Informer" Dragan J. Vučićević „za novac, koji je dolazio od zemunskog klana, pisao tekstove protiv Zorana Đinđića, pred njegovo ubistvo". Vučićević je potom [poručio](#) "Stonexman"-u da će ga tužiti, kao i sve [ostale](#) "koji šire odvratnu laž da je saučesnik u ubistvu Đinđića".

Izvesno je da broj slučajeva ugrožavanja Internet sloboda i digitalnih prava raste, kao i da su građani ali i ostali učesnici u društvu sve više izloženi kršenju prava i sloboda u onlajn prostoru Srbije.

Istraživački novinari su tokom novembra dobili novu prepreku u radu, što se najbolje videlo na primeru Stevana Dojčinovića, gl. i odg. urednika Centra za istraživačko novinarstvo (CINS). On je na "Tviteru" [napisao](#) da je neko iz Agencije za privredne registre (APR) "Informeru" dojavio da su novinari CINS-a u njihovoj arhivi pretraživali podatke o firmi Andreja Vučića, brata premijera

Srbije. Zanimljivo je da je APR baš u to vreme uveo praksu registracije korisnika arhive, povodom čega su [reagovali](#) UNS i NUNS, jer se na taj način ugrožava sloboda javnog informisanja. Agencija je [odgovorila](#) da se popunjavanjem pismenog zahteva prilikom korišćenja arhivske građe ne ugrožavaju niti ograničavaju ničija prava. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti Rodoljub Šabić je [najavio](#) sprovođenje nadzora u APR-u i rekao da će od Agencije tražiti da se izjasni o zakonskom osnovu, smislu i svrsi ovakve obrade podataka. Dojčinović je povodom ovog slučaja objavio i [tekst](#) na sajtu CINS-a. "Zamislite da, na primer, treba da pregledate kompanije ozbiljnih kriminalaca i znate da ćete biti zabeleženi. I da to odatle može lako da procuri i, recimo, stigne do njih", navodi on.

Korisnici društvenih mreža, a naročito "Tvitera" i "Fejsbuka", bili su još jednom izloženi pritisku medija. U tekstu objavljenom u nedeljniku "Afera", tviteraši su [optuženi](#) da iza njih stoje određene interesne grupe koje vode kampanju protiv premijera Srbije Aleksandra Vučića. "Javna je tajna, naime, da pojedini tajkuni, ali i opozicioni lideri, imaju čitav tim tviteraša, koji pod raznim izmišljenim nadimcima (dakle anonimno) imaju zadatak da preko 'Tvitera' i 'Fejsbuka' svakodnevno napadaju Vučića i šire laži o njemu...", navodi [autor teksta](#) Srećko Milovanović.

Dragan J. Vučićević se ponovo verbalno [sukobio](#) sa neistomišljenicima na "Tviteru", ovog puta sa novinarom "Novog magazina" Ratkom Femićem, koga je izvređao u prepisci tokom rasprave u vezi sa tekstom koji je objavljen u listu "Informer". Diskusija se odnosila na aferu sa kamerom i mikrofonom koji su pronađeni u prostoriji beogradskog hotela "Kraun plaza", gde je Aleksandar Vučić trebalo da se sastane sa stranim državicima i biznismenima.

Na sajtu Instituta za javnu politiku je objavljen tekst prof. dr Nikole Samardžića ["Gad i beda 'porodične' Srbije"](#), u kome je kritikovao gl. i odg. urednicu "Politike" Ljiljanu Smajlović povodom njene kolumne ["Politika, laži i video-klip"](#). Na sajtu tog dnevnog lista je potom objavljen Samardžićev tekst, ali u dosta izmenjenom obliku i sa promenjenim naslovom, na šta su [ukazale](#) "E-novine". Tekst je kasnije uklonjen sa sajta "Politike", što se može videti [ovde](#).

Udruženje novinara Srbije (UNS) je [izrazilo](#) zabrinutost zbog toga što državni organi na lokalnom nivou sve češće diskriminišu medije i novinare tako što ih ne pozivaju na događaje od javnog interesa i ne odgovaraju na njihova pitanja. Direktor produkcije portala "Glas Zapadne Srbije" (glaszapadnesrbije.rs) Gvozden Nikolić je naglasio da već nekoliko meseci ne mogu da dobiju nijednu informaciju o radu Opštine Lučani. "Pozive za događaje ne dobijamo, a kada nosioce vlasti zovemo za izjavu, oni nam spuste slušalicu", kaže Nikolić i dodaje da je situacija ista u Prijepolju, gde niko ne sme da daje izjave novinarima bez odobrenja predsednika opštine.

Viši sud u Nišu je [ukinuo](#) oslobađajuću presudu zbog pretnji uredniku portala "Južne vesti" Predragu Blagojeviću i naložio novo suđenje. Da podsetimo, presudom Osnovnog suda u Nišu u junu 2014, Mija Janković, Milutin Ilić i Dobrivoje Stanimirović su [oslobođeni](#) optužbi da su Blagojeviću pretili, rekavši mu, između ostalog, i da se "ne igra sa vatrom". Viši sud je procenio da je prvostepena presuda bila zasnovana na „pogrešno i nepotpuno utvrđenom činjeničnom stanju” i da su njeni delovi „nejasni”. Kako navodi Predrag Blagojević, suđenje je ponovo otpočelo i prvo ročište je održano 6. februara.

Kada govorimo o lokalnim medijima, treba svakako navesti pozitivan [primer portala "Moj Bečej"](#) (mojbecej.rs) iz Bečaja, koji je [postavio](#) bilbord na kome su [navedena](#) neto primanja predsednika opština Bečej, Novi Bečej, Kanjiža, Temerin, Srbobran i Žabalj za 2013. godinu. Bečejско udruženje mladih je ove informacije dobilo na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

Tekst profesorke Ekonomskog fakulteta u Beogradu Danice Popović ["Ko to beše Olja Bečković"](#) bio je [uklonjen](#) nedugo posle objavljivanja na sajtu "Politike". Na "Tviteru" se pojavila [informacija](#) da je tekst skinut sa sajta jer je greškom postavljen ranije i da će biti objavljen sutradan. Novinar "Politike" Milan Mišić je u tekstu ["Cenzura u 'Politici'"](#) potvrdio da je reč o tehničkom propustu i da nema govora o bilo kakvoj vrsti cenzure.

Marko Živković je na "Tviteru" [objavio](#) da je policija dobila nalog od suda da ga privede [zbog protesta](#) koji je organizovan povodom afere "aflatoksin". Grupa tviteraša je u martu 2013. godine [protestovala](#) ispred Vlade Srbije (#MlekoUp) zbog odluke da se dozvoljeni nivo aflatoksina, štetne materije u mleku, poveća za čak 10 puta, a predstavnik građana je bio upravo Živković.

Na sajtu dnevnog lista "Alo" jedno vreme nije bio dostupan tekst ["Vulin baca 1,5 miliona € na stolice i kompjutere"](#), koji je ukazivao na velike novčane izdatke Ministarstva rada u vreme štednje i smanjivanja plata u javnom sektoru i penzija. Nije utvrđeno da li je bilo reči o tehničkim problemima. Tekstu je sada moguće pristupiti, a možete ga pogledati i na [Google Cache-u](#).

Decembar

Značajno je primetiti da u Srbiji postoji rast broja lokalnih onlajn medija i povećanje njihovog značaja u lokalnoj javnoj sferi.

Neprihvatljivo ponašanje političara prema novinarima lokalnih medija se nastavlja, ovoga puta u Grockoj. NUNS je oštro [reagovao](#) zbog postupaka predsednika Skupštine opštine Grocka Spasoja Živanovića prema informativnom portalu "Naša Grocka". Živanović je glavnom i odg. uredniku tog portala Željku Matorčeviću poručio da će mu zabraniti da prisustvuje sednicama lokalne Skupštine, pa makar zbog toga "morao da plati i novčanu kaznu". "Pozivamo predsednika SO Grocka da se javno izvini uredniku portala 'Naša Grocka' i da se ubuduće uzdržava od bilo kakvih pretnji i pritisaka na novinare i medija", navodi se u saopštenju NUNS-a.

Prema pisanju portala "Srbija danas" (srbijadanas.net), književnica i publicistkinja Vesna Veizović je [privedena](#) početkom decembra zbog teksta koji poziva na netrpeljivost prema Romima ("Hologram matriksa projektovanog ciganistana"). Tekst se može pročitati i [ovde](#), kao i na sajtu "Intermagazin", dok je sa sajtova "[Vaseljenska](#)" i "[Vesti online](#)" uklonjen. Ona je o poseti policije [pisala](#) na svom "Fejsbuk" profilu. "Podsećamo da je delikt mišljenja izbrisan iz Krivičnog zakona RS i da slobodno iznošenje mišljenja predstavlja prirodno, ustavno i zakonsko pravo svakog čoveka u Srbiji", navodi se u [saopštenju za javnost](#) na sajtu "Vaseljenska". Na Internetu je [pokrenuta](#) i peticija podrške Vesni Veizović.

Na "Tviteru" se [pojavi](#)la slika prepiske sa "Fejsbuka" u kojoj su se videli homofobični stavovi koje je navodno izrazila profesorka na Ekonomskom fakultetu u Beogradu Danica Popović. Radilo se o diskusiji u vezi sa pravom LGBT populacije da sklapaju brak. Prof. Popović je na "Tviteru" [objavila](#) da "Fejsbuk" nalog jeste njen, ali da nije pisala sporne komentare, kao i da će ugasiti taj profil. Isto je [učinila](#) i sa "Tviter" nalogom.

Primer neovlašćenog upada na službeni mejl nalog jeste slanje "[Otvorenog pisma ministru Stefanoviću na adrese beogradskih medija](#)". Direktor policije Milorad Veljović, sa čijeg službenog naloga je pismo upućeno, demantovao je da je on poslao poruku u kojoj se ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović optužuje za loše stanje u srpskoj policiji. Analizom je utvrđeno da je korišćen servis za anonimno slanje mejlova, čiji server se nalazi u Notingemu.

Dnevni list "Blic" je [objavio](#) da je grupa srpskih hakera neovlašćeno pristupila bazama podataka državnih organa i navodno pribavila podatke o ličnosti gotovo svih građana Srbije. "Držimo celu Srbiju u šaci. Imamo gotovo sve podatke o srpskim stanovnicima počevši od JMBG-a pa do toga šta rade, gde žive, brojeva telefona", napisali su hakeri u mejlu koji su poslali redakciji "Blica". Ministarstvo unutrašnjih poslova je saopštilo da ukradene baze ne pripadaju toj instituciji i da će ispitati da li je reč o bazama nekih drugih državnih organa.

U decembru se dogodio najveći bezbednosni propust u oblasti zaštite informacionih sistema. Na sajtu Agencije za privatizaciju [objavljeni](#) su podaci o ličnosti više od 5 miliona građana Srbije, kao i 4 000 finansijskih dokumenata (ukupno preko 19 GB sadržaja). Link ka bazi podataka se slobodno

razmenjivao na "Tviteru", gde su ga saradnici SHARE fondacije uočili i o tome obavestili Kancelariju Poverenika, posle čije intervencije je baza uklonjena. Povodom ovog slučaja [oglasila](#) se i Agencija, navodeći da su podaci objavljeni kao posledica hakerskog upada na njihov server.

Učenica prvog razreda Karlovačke gimnazije je [izbačena](#) iz škole zbog fotografija koje su objavljene na društvenoj mreži "Instagram". Kako navodi "Blic", u pitanju su bile fotografije profesora obrađene u "fotošopu", kojima su dodati uvredljivi komentari. SHARE fondacija je Gimnaziji u Sremskim Karlovcima poslala zahtev za informacije od javnog značaja kako bi došla do saznanja o kakvim fotografijama se radilo, ali smo dobili odgovor da je za to neophodno dobiti dozvolu roditelja, jer je reč o maloletnom licu.

Veliku pažnju javnosti u Srbiji je [izazvala](#) smrt Ivane Bakić Bodrožić, sa kojom je vlasnik kompanije "Pink" Željko Mitrović navodno imao blisku vezu. Na Ivaninom "Fejsbuk" profilu se pojavio [status](#) za koji se govori da je menjan posle njene smrti, ali do sada nije otkriveno ko je to mogao da učini.

Direktorki Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja Leposavi Bebi Kron su sredinom decembra na "Tviteru" [upućene](#) preteće poruke, posle čega je [ugasila](#) nalog na toj društvenoj mreži. Njoj su pretnje došle u direktne poruke (DM) od nepoznatih korisnika sa kojima nije bila u "follow" interakciji. "Tviter" zajednica je [pružila](#) veliku podršku gospođi Kron, čiji nalog je ponovo [aktivan](#).

Saradnik srpskog izdanja portala "Vajs" (Vice) poznat pod imenom "Aleks Eror" imao je problem sa "Fejsbuk" nalogom zbog toga što ne koristi [svoje pravo ime](#) (o sličnim slučajevima je bilo reči u prethodnom delu izveštaja). Gašenje naloga se [dogodilo](#) posle objavljivanja Aleksovog teksta ["Šta ne govorimo strancima u Srbiji"](#), zbog koga je dobijao i pretnje, kako je [naveo](#) na "Tviteru".

Krajem decembra je u Beogradu otvoren Most Mihajla Pupina, koji spaja Zemun i Borču, pored koga je bila postavljena crna mermerna ploča sa informacijama o mostu. Kako je ploča, inače izrađena kao poklon kineske strane koja je gradila most, podsećala na nadgrobni spomenik, izazvala je [podsmeš](#) korisnika društvenih mreža, posle čega je doneta odluka o njenom [uklanjanju](#). Na osnovu ovog primera možemo da vidimo da praktikovanje slobode izražavanja na društvenim mrežama ima potencijal da utiče na pozitivne promene u društvu, čak i kada su u pitanju šale.

Vlada Srbije je po hitnom postupku Skupštini poslala [Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o igrama na sreću](#), koji je između ostalog predviđao i blokiranje pristupa sajtovima stranih priređivača igara na sreću koji nemaju dozvolu Uprave za igre na sreću. SHARE fondacija je

reagovala na Predlog zakona objavljivanjem [analize](#) uvođenja filtriranja Interneta u Srbiji, kojom se objašnjavaju posledice po pravo da se informacije slobodno primaju i šalju preko Interneta ukoliko bi ovakvo rešenje bilo usvojeno kao zakon. Vlada Srbije je ubrzo [povukla](#) sporni Predlog zakona iz parlamentarne procedure, posle čega se [oglasilo](#) Udruženje priređivača igara na sreću (UPIS) koje je analizu označilo kao "jednostranu" i "iskrivljenu". U već spominjanom magazinu "Afera" objavljen je tekst "Srpske službe zaustavile aferu", u kome se navodi da je SHARE fondacija pokušala da povede žestoku kampanju protiv Aleksandra Vučića i Vlade Republike Srbije.

Ištvan Kaić je portalu "E-novine" objavio njegovo viđenje stanja informisanja za vreme majskih poplava u vidu [obimne analize](#) u kojoj optužuje NUNS, OEBS, mnoge onlajn medije i organizacije civilnog društva, među kojima je i SHARE fondacija, pa čak i Poverenika i Zaštitnika građana, za manipulisanje javnim mnjenjem i širenje dezinformacija. Kaić je svoje tvrdnje predstavio i u vidu sheme pomoću koje je pokušao da objasni kako se "dezinformacije" pretvaraju u "informacije", koje potom prelaze u zvanične tokove informisanja, tj. tradicionalne medije.

Protiv urednika portala "Gej eho" Predraga Azdejkovića podneta je krivična prijava zbog statusa koji je postavio na "Fejsbuk". "Kakav sve šljam leži u Aleji velikana, ne bi me čudilo da i Boban Stojanović završi tamo", glasilo je sporni status. "Mi smo se posle postavljanja tog mog statusa pet puta videli i ja zaista nisam primetio da se on ponašao kao neko čija je bezbednost ugrožena", [izjavio](#) je Azdejković za "Kurir". Boban Stojanović je rekao da on nije podneo krivičnu prijavu protiv Azdejkovića.

Direktor Kulturnog centra Novog Sada Andrej Fajgelj je [objavio](#) uvredljiv tvit koji se odnosio na Fond za humanitarno pravo, Komitet pravnika za ljudska prava (YUCOM) i Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji. Tvit je sadržao reči poput "Kandić, Vučo i Biserko ponovo jašu" i "cenzuriši, hapsi, ma pobi ih sve", aludirajući na stavove spomenutih NVO i njihovih predstavnika.

Redakciji portala "Južne vesti" ponovo su upućene [pretnje](#) krajem decembra, ovog puta u vidu komentara na tekst ["Novi snimci nameštanja tendera u Nišu"](#). Anonimni komentator je napisao da "Južne vesti" treba zapaliti da ne postoje lažljivi iskompleksirani degenerici koji tamo rade", kao i da su "najveća medijska g...a u Nišu". Niška policija je na osnovu IP adrese [utvrdila](#) identitet lica koje je pretilo novinarima, što je navedeno lice i priznalo. Novinaru ovog portala Draganu Marinkoviću je takođe [prećeno](#) posle objavljivanja [teksta](#) o odbijanju leskovačke Hitne pomoći da ukaže pomoć starici. Izvesni Miodrag Marković je prvo izvređao Marinkovića na "Fejsbuku", a zatim mu poručio da bi mu "dao metak". NUNS je [osudio](#) pretnje "Južnim vestima" i tražio kažnjavanje odgovornih. Predrag Blagojević navodi da policija povodom ovog slučaja Osnovnom javnom tužilaštvu u Leskovcu nije podnela krivičnu prijavu, već je samo prosledila "prijavu na zapisnik" koju je podneo novinar. Tužilaštvo je [odbacilo](#) krivičnu prijavu jer je pretnju novinaru

okvalifikovalo kao delo iz člana 138, stav 1 Krivičnog zakonika, za koje se ne goni po službenoj dužnosti.

Grupa "Srpski hakeri" je ponovo [objavila](#) lične podatke građana Srbije, uz najavu da će objaviti još podataka ukoliko im MUP Srbije i Služba za Visoko-tehnološki kriminal (VTK) ne ispune tri zahteva: da u narednih 15 dana uhapsu bar tri albanska hakera, da MUP javno prizna da je baza podataka njihova i da se MUP i Služba za VTK javno izvini "Srpskim hakerima" zbog nepoštovanja onoga što rade. Oni su naveli da će u suprotnom objaviti još podataka o ličnosti građana Srbije, poput brojeva telefona, adresa, matičnih brojeva itd.

Zaključak

Stanje digitalnih prava i sloboda u Srbiji se tokom poslednjih 5 meseci 2014. godine nije poboljšalo – problemi sa kojima se mediji i građani susreću u onlajn sferi se čak produbljuju.

Pored pojave novih vidova povrede Internet sloboda i digitalnih prava, zabrinjavajuća je činjenica da državni organi nisu uspeali na odgovarajući način da reše najznačajnije povrede koje su se dogodile u prvom delu 2014. godine (slučajevi tehničkih napada na CINS i "Peščanik", slučaj "Feketić" itd). Usled toga, kao i na osnovu komunikacije koju je SHARE fondacija imala sa državnim organima tim povodom, stiče se utisak da nadležni državni organi, prvenstveno policija i tužilaštvo, poseduju ograničene kapacitete, kao i da im pitanja povreda Internet sloboda i digitalnih prava predstavljaju nizak prioritet. Uzimajući u obzir intenzitet ovih povreda, kao i njihovu raznovrsnost, neophodno je unaprediti kapacitete i preraspodeliti prioritete, naročito u vezi sa slučajevima povreda u kojima dolazi do ugrožavanja javnog interesa u oblasti informisanja.

Značajno je primetiti da u Srbiji postoji rast broja lokalnih onlajn medija i povećanje njihovog značaja u lokalnoj javnoj sferi. Ova pojava je praćena i različitim vidovima sukoba i ograničavanja prava na pristup informacijama od strane lokalnih samouprava. Sa druge strane, onlajn mediji i novinari su i dalje pod velikim pritiscima zbog iznošenja informacija i stavova u okviru onlajn javne sfere. Ovi pritisci se javljaju u raznim oblicima: uvrede, pretnje, a od nedavno i tužbe.

Pored onlajn medija i novinara, kao posebno ugroženu grupu možemo izdvojiti pojedince koji slobodno iznose stavove putem blogova, foruma i društvenih mreža. Povrede koje se odnose na ovu grupu su raznovrsne i kreću se od uvreda i pretnji, krađe identiteta i onemogućava korišćenja naloga na društvenim mrežama, do pretnji tužbama i privođenja zbog organizovanja javnih skupova putem "Tvitera".

Koliko je onlajn sfera krhka i ponašanje u okviru nje podložno različitim uticajima ukazuje krizna situacija koju je kreirao upad drona na utakmicu reprezentacija Srbije i Albanije, kada su primećene različite povrede od tehničkih napada do rasprostranjenog govora mržnje.

Takođe, kraj godine su obeležili slučajevi objavljivanja podataka o ličnosti na Internetu, uključujući objavljivanje podataka o više od 5 miliona građana Srbije, što je ukazalo na potrebu da se državni organi najpre bolje razumeju, a zatim i regulišu postupanje sa podacima o ličnosti. Ova pojava je posebno zabrinjavajuća usled činjenice da državni organi u poseduju najosetljivije informacija o građanima Srbije (uključujući zdravstvene i finansijske podatke).

Izvesno je da broj slučajeva ugrožavanja Internet sloboda i digitalnih prava raste, kao i da su građani ali i ostali učesnici u društvu sve više izloženi kršenju prava i sloboda u onlajn prostoru Srbije. Pored očekivanja da državni organi efikasnije izvršavaju svoje dužnosti i sprovode zaštitu, čini se da je neophodno pružanje pomoći ugroženima u kritičnim situacijama i razumevanje novih pretnji po prava i slobode u digitalnom okruženju. SHARE fondacija će pored monitoringa nastaviti da zagovara normativna rešenja koja doprinose boljoj implementaciji standarda ljudskih prava u digitalnom okruženju, pruža besplatnu pravnu i tehničku pomoć u kritičnim situacijama, kao i da kreira bazu znanja koja sadrži klasifikaciju učestalih povreda i načina za njihovo rešavanje.

Monitoring izveštaj su podržale Ambasada Kraljevine Holandije u Beogradu i Fondacija za otvoreno društvo, Srbija.

[Monitoring baza SHARE Fondacije](#)